

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

๑. รวบรวมและบันทึก “ชีวิต” ของไทยยong ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทมุขปาฐะ ที่หาศึกษาได้ยากไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. ศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมเกี่ยวกับ “ชีวิต” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
๓. วิเคราะห์ “ชีวิต” ของไทยยong จากโครงสร้างและบริบทตามแนวหน้าที่นิยม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามกระบวนการแห่งระเบียบวิธีการวิจัย โดยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานออกเป็นขั้นต่าง ๆ ดังนี้

๑. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ การศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนและ “ชีวิต” อันเป็นข้อมูลที่จะศึกษา โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนสอบถามรายละเอียดของข้อมูลดังกล่าวจากผู้รู้ในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษา

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสืบหาและคัดเลือกวิทยากรผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อได้วิทยากรที่แท้จริงแล้ว ก็ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทางคติชนวิทยา ว่าด้วยวิธีการวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านเชิงธรรมชาตินิยม (Naturalistic Research) ซึ่งผู้วิจัยจะต้องเข้าไปทำความเข้าใจและคลุกคลีกับปรากฏการณ์ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของปรากฏการณ์นั้น พร้อมทั้งสัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลจากวิทยากร โดยใช้แถบบันทึกเสียง ในขณะเดียวกันก็บันทึกภาพและจดบันทึกสิ่งอื่น ๆ ที่บันทึกไม่ได้ด้วยเสียงและภาพ

อนึ่ง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้กระทำเป็นระยะ ๆ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๖ จนถึงวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๐ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ติดตามตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่องจนเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์พร้อมที่จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลได้

๓. การจัดกระทำข้อมูล ได้แก่ การถ่ายเสียงจากแถบบันทึกเสียงที่ได้บันทึกไว้ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแบบคำต่อคำ โดยให้มีเสียงใกล้เคียงกับเสียงจริงของวิทยากรมากที่สุด จากนั้นแบ่งข้อมูลที่ได้ออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นข้อมูลที่ได้จากวิทยากรที่มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีลงมา และกลุ่มที่ ๒ เป็นข้อมูลที่ได้จากวิทยากรที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป

๔. การวิเคราะห์ ได้แก่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษาความเชื่อเรื่อง "ซิด" ของชาวไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ "ซิด" ของชาวไทยของที่จังหวัดลำพูนจากอดีตถึงปัจจุบัน

๔.๒ วิเคราะห์ "ซิด" ตามแนวหน้าที่นิยม เริ่มจากการพิจารณาโครงสร้างของ "ซิด" แต่ละข้อความว่า "ซิด" แต่ละข้อความมีหน้าที่อย่างไรต่อบุคคลและสังคม ซึ่งการตีความดังกล่าวจะอาศัยข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มชน การสังเกตวิถีดำเนินชีวิตของกลุ่มชนด้วยวิธีการตามแนวระเบียบวิธีวิจัยเชิงธรรมชาตินิยม ผสมกับการพินิจด้วยสำนักเชิงตรรกวิทยา จากนั้นก็จัดแบ่งประเภทของข้อมูลตามหน้าที่ที่ปรากฏ

๕. การเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ การนำเสนอรายละเอียดของการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง "ซิด" ของชาวไทยของที่อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอแม่ทาและอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมจากวิทยากรชาวไทยของที่ได้รับการศึกษาไม่สูงกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้เรื่อง "ซิด" ของไทยของอย่างแท้จริงจำนวน ๖๗ คน โดยแบ่งตามช่วงอายุเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๖ คน และกลุ่มอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีลงมา จำนวน ๑๑ คน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากกลุ่มอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๑๖๓ ข้อความและกลุ่มอายุ ๔๐ ปีลงมา มีจำนวน ๔๗ ข้อความ จากนั้นได้ทำการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ "ซิด" ของชาวไทยของจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์และสังเกตวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า

๑. ชาวไทยของที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป มีความเชื่อในเรื่อง "ซิด" ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและยึดมั่นที่จะปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวอยู่อย่างต่อเนื่องและไม่เสื่อมคลาย

๒. ชาวไทยของที่มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีลงมา ได้รับการถ่ายทอดความเชื่อเรื่อง "ซิด" จากคนรุ่นก่อนใน ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ การอบรมสั่งสอนด้วยวาจา โดยการบอกกล่าวถึงสิ่งที่ควรกระทำและสิ่งที่ไม่ควรกระทำหรือห้ามกระทำ หากผู้ใดไม่เชื่อหรือฝ่าฝืนสิ่งที่ข้อห้ามได้กำหนดไว้ ก็จะได้รับผลจากการที่ฝ่าฝืนข้อห้ามนั้น

๒.๒ การได้เห็นและรับรู้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ “ซัด” ของชนรุ่นก่อนแล้วจดจำมา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓. ชาวไทยของที่มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีลงมายังมีความเชื่อและยอมรับที่จะปฏิบัติตาม “ซัด” อันเป็นกรอบแห่งแบบแผนทางพฤติกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมา ซึ่งลักษณะของการนำ “ซัด” มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้นจะปรากฏใน ๒ ลักษณะ คือ

๓.๑ “ซัด” ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและไม่ขัดต่อสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ชาวไทยของกลุ่มนี้จะถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

๓.๒ “ซัด” ที่แม้จะมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต หากแต่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติ หรือตกอยู่ในเงื่อนไขแห่งความขัดแย้งกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ชาวไทยของกลุ่มนี้จะมีวิธีการปฏิบัติ อยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๓.๒.๑ ลักษณะแห่งการประนีประนอม โดยการประสานและปรับประยุกต์ ความเชื่อดั้งเดิม ผสมเข้ากับสภาพความเป็นจริงในยุคที่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดแห่งเงื่อนไขทาง เศรษฐกิจและสังคม

๓.๒.๒ ลักษณะแห่งการใช้วิจารณญาณตามหลักความเป็นจริง กรณีนี้จะ เกิดขึ้นเมื่อชาวไทยของเห็นว่า “ซัด” บางข้อความมีความเหมาะสมที่จะใช้ควบคุมพฤติกรรมของ กลุ่มชนในอดีต แต่ด้วยองค์ประกอบของสภาพการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ “ซัด” บางข้อความ ไม่เหมาะสมที่จะใช้ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องลดบทบาทของ “ซัด” ดังกล่าวลง

ส่วนการวิเคราะห์ “ซัด” จากโครงสร้างและบริบทตามแนวหน้าที่นิยมนั้น ได้พิจารณา โครงสร้างและความหมายลึกของ “ซัด” แต่ละข้อความโดยการตีความเจตนาของ “ซัด” แต่ละข้อความ ว่ามีหน้าที่อย่างไรต่อบุคคลและสังคม ซึ่งผลจากการวิเคราะห์พบว่า “ซัด” ที่ชาวไทยของยึดมั่นและ ถือเป็นแนวปฏิบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษมีบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ให้การศึกษา อบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม ให้แก่ชาวไทยของ เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยเน้นในเรื่องต่อไปนี้

- ๑.๑ มารยาทในการรับประทานอาหาร
- ๑.๒ มารยาทในการพูด
- ๑.๓ มารยาทในการเดิน
- ๑.๔ กิริยามารยาททั่วไป
- ๑.๕ ความซื่อสัตย์สุจริต
- ๑.๖ ความเมตตากรุณาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ๑.๗ ความเกรงใจ

- ๑.๘ ความเป็นระเบียบ
- ๑.๙ ความละเอียดรอบคอบ
- ๑.๑๐ ความรับผิดชอบ
- ๑.๑๑ ความสะอาด
- ๑.๑๒ ความประหยัดและมีประสิทธิภาพ
- ๑.๑๓ การมีสัมมาคารวะ
- ๑.๑๔ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสมบัติ
- ๑.๑๕ ความรักและความผูกพันในถิ่นกำเนิด
- ๑.๑๖ การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามสถานการณ์
- ๑.๑๗ การตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท
- ๑.๑๘ การเข้าใจและยอมรับในปรากฏการณ์แห่งธรรมชาติ
- ๑.๑๙ การปฏิบัติตนเพื่อการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี
- ๑.๒๐ การใช้ทรัพยากรหรือสิ่งของที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. ควบคุมและรักษาแนวประพฤติปฏิบัติของชาวไทยยongให้ดำเนินไปในวิถีทาง
ที่ถูกต้องตามจารีตประเพณี อันเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ

๓. วางแนวทางการปฏิบัติเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยทางกาย แบ่งออกเป็น

๓.๑ แนวการปฏิบัติสำหรับบุคคลที่มีสภาพชีวิตไม่เป็นปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
หญิงที่ตั้งครรภ์ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับหญิงที่ตั้งครรภ์และลูกในครรภ์

๓.๒ แนวการปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไป เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างปกติสุข

๓.๓ แนวการปฏิบัติสำหรับบุคคลเพื่อการป้องกันอันตรายหรืออุบัติเหตุที่อาจจะ

เกิดขึ้น

๔. วางแนวทางการปฏิบัติเพื่อสวัสดิภาพทางใจ โดยมุ่งให้เกิดผลทางด้านจิตใจแก่

ผู้ปฏิบัติและบุคคลรอบข้าง

๕. ควบคุมพฤติกรรมของชาวไทยยong โดยการป้องกันความขัดแย้ง ความบาดหมาง
และความไม่พอใจกันในเรื่องต่าง ๆ อันจะนำมาสู่การทะเลาะวิวาทและการอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นปกติสุข

อภิปรายผล

สังคมไทยในอดีต มนุษย์ได้ประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่มีความน่ากลัว แปลก-ประหลาดและมหัศจรรย์ ซึ่งไม่สามารถทราบถึงสาเหตุหรือที่มาของเหตุการณ์ดังกล่าวได้ มนุษย์จึงมีความเชื่อว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการกระทำของสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ อันได้แก่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพดาอารักษ์ ตลอดจนภูตผีปีศาจทั้งหลาย ซึ่งสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูตผี-ปีศาจนี้มีทั้งภูตผีปีศาจให้คุณและภูตผีปีศาจที่ให้โทษ หากแต่ภูตผีปีศาจที่ให้โทษจะมีมากกว่าให้คุณ ทั้งนี้ เพราะภูตผีปีศาจที่ให้โทษมีอยู่ทั่วไป “มีอยู่บนฟ้าบนดิน มีอยู่บนภูเขาและในน้ำ มีอยู่ตามป่า ทุ่งนา ทำนา..... ปีใดเกิดฝนแล้งทำนาทำไร่ไม่ได้ เกิดแผ่นดินไหว น้ำท่วม... ก็ถือว่าเป็นเพราะผีทำหรือบันดาลให้มีขึ้นทั้งนั้น.....” (พระยาอนุমানราชธน.๒๕๒๑ : ๔๐๕) แต่ถึงกระนั้นภูตผีปีศาจที่คุณก็มีส่วนช่วยเหลือมนุษย์เช่นกัน “.....เป็นต้นว่าทำให้เราชนะศัตรู ทำให้เราได้รับความปลอดภัย กลับร้ายให้เป็นดี ต้องการให้ใครรัก ผีก็ช่วยได้.....” (พระยาอนุমানราชธน.๒๕๒๑ : ๔๐๕) มนุษย์จึงมีความรู้สึกเกรงกลัว และเกรงขามต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่เชื่อว่าจะสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องที่จะนำความสุขสวัสดิ์ ความเป็นสิริมงคลและเรื่องอุบาทว์จัญไรมาสู่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ และด้วยเหตุที่มนุษย์ต้องการที่จะประสบแต่ความสุขและหลีกเลี่ยงความชั่วร้ายหรือสิ่งเลวร้ายทั้งหลายทั้งปวง มนุษย์จึงพยายามที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อที่จะให้สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ มีความพึงพอใจและในขณะเดียวกันก็จะละเว้นการปฏิบัติใด ๆ ที่จะทำให้สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติไม่พอใจ “ข้อปฏิบัติ” และ “ข้อห้าม” ที่กล่าวอ้างถึงสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ จึงเกิดมีขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งได้ทำให้มนุษย์มีความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติตนและสามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่มี “ข้อปฏิบัติ” และ “ข้อห้าม” นั้นได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้น

“ซิด” เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่กล่าวถึงข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามของคนในสังคมทางภาคเหนือ อันถือเป็นมาตรการควบคุมสังคมที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งโบราณกาล โดยมุ่งให้คนในสังคมได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ชาวไทยยอง เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูนเป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปี จนเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีเป็นจำนวนมากในจังหวัดลำพูน ชาวไทยยองกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อและถือปฏิบัติตาม “ซิด” ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาโดยตลอดอย่างไม่เสื่อมคลาย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากยังมีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูตผีปีศาจ ประกอบกับ “ซิด” ส่วนใหญ่จะเป็นข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งชาวไทยยองได้ถือเป็นแนวปฏิบัติและได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นกิจวัตรประจำวัน

แม้ว่าชาวไทยยองจะเป็นชนกลุ่มน้อยที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทย แต่วัฒนธรรมของชาวไทยยอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “ซิด” ก็ได้ขัดแย้งกับข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติของชาวไทยในล้านนาแต่อย่างใด ในทางตรงข้าม “ซิด” ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้กลับมีเนื้อหาที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับ “ซิด” ของชาวล้านนาไทยเป็นอย่างมาก ดังเช่น ความเชื่อในเรื่องการห้ามนั่งที่บันได ความเชื่อในเรื่องชื่อของสิ่งทีอาจเป็นมงคลหรืออัปมงคล โดยเฉพาะชื่อที่มีเสียงพ้องกับคำที่มีความหมายในทางที่เป็นมงคลหรืออัปมงคล อาทิ คำว่า “มาน” ในคำว่า “แม่มาน” (อันหมายถึง หญิงที่ตั้งครรภ์) ไปพ้องเสียงกับคำว่า “มาร” (อันหมายถึง เทวดาจำพวกหนึ่งที่มีใจบาป คอยกีดกันไม่ให้ทำบุญ) ฯลฯ ซึ่งความเหมือนหรือใกล้เคียงดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นเนื่องมาจากการผสมกลมกลืน การถ่ายเทวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่ได้อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปี หรือจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่จุดมุ่งหมายสำคัญของ “ซิด” ของชนทั้งสองกลุ่ม คือต้องการให้สมาชิกในสังคมเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงตนและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในอดีต “ซิด” จะมีบทบาทต่อวิถีชีวิตในฐานะที่เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมชาวไทยยองมากเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป “ซิด” กลับลดบทบาทลง ดังจะเห็นได้จากวิทยากรที่มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีลงมาและมีความรู้เรื่อง “ซิด” มีจำนวนเพียงไม่กี่คนและจำนวนข้อมูลที่ได้จากคนกลุ่มนี้ก็มีความน้อยมาก ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ชาวไทยยองที่เป็นคนรุ่นใหม่ละเลยการให้ความสำคัญกับบทบาทของ “ซิด” อาจเนื่องมาจาก

๑. ความไม่รู้ ชาวไทยยองที่เป็นคนรุ่นใหม่ไม่มีความรู้ในเรื่อง “ซิด” อย่างชัดเจนและแจ่มแจ้ง ทราบแต่เพียงว่า “ซิด” เป็นแนวทางการปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษที่ชนรุ่นหลังจะต้องปฏิบัติตาม โดยไม่ทราบเหตุและผลของการปฏิบัติว่าทำไมต้องปฏิบัติ และหากไม่ปฏิบัติตามจะมีผลอย่างไร จึงทำให้ชาวไทยยองรุ่นใหม่ไม่สนใจและใส่ใจที่จะปฏิบัติตาม “ซิด” เท่าที่ควร

๒. การศึกษา ในปัจจุบันการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิต การที่ชาวไทยยองได้เข้าสู่ระบบการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาสมัยใหม่ที่สอนให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ รู้จักจัดระบบความคิดและมีระบบการคิดที่มีเหตุผล ทำให้ชาวไทยยองได้มีทัศนคติทั้งทางด้านความรู้และระบบความคิดที่มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้น “ซิด” บางข้อความที่เป็นความเชื่อที่ไร้เหตุผลหรือหาค่าอธิบายทางวิทยาศาสตร์หรือตรรกศาสตร์ไม่ได้ จึงถูกละเลยจากชาวไทยยองที่เป็นคนรุ่นใหม่

๓. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ส่วนเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการแขนงต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมนั้นถิ่นที่อยู่ของชาวไทยยองมีสภาพเป็นสังคมชนบท ความเจริญยังแผ่เข้าไปไม่ถึง จึงมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ความคิดและความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ยังอยู่ในวงจำกัด ต่อมาเมื่อความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ

ต่าง ๆ ได้แผ่ขยายเข้าไป ทำให้สภาพความเป็นอยู่ ความคิดและความเชื่อที่มีผลต่อการปฏิบัติของชาวไทยยongที่มีมาแต่เดิมได้เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การที่ชาวไทยยongเชื่อว่าการถมบ่อน้ำหรือหนองน้ำ “ซิด” นั้น อาจกล่าวได้ว่าเหตุผลประการหนึ่งที่ไม่ต้องการให้ถมบ่อน้ำหรือหนองน้ำก็คือบ่อน้ำและหนองน้ำเป็นเสมือนแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตที่ชาวไทยยongในชนบทจำเป็นต้องใช้น้ำในบ่อน้ำหรือหนองน้ำเพื่อการดำรงชีวิต แต่เมื่อมีระบบน้ำประปาเข้าไปในชุมชน บ่อน้ำและหนองน้ำที่เคยมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตก็ลดบทบาทลง การถมบ่อน้ำหรือหนองน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่บริเวณที่เป็นบ่อน้ำหรือหนองน้ำ (เช่น การสร้างถนน การสร้างสาธารณสถาน ฯลฯ) จึงได้เกิดขึ้น อันเป็นเสมือนกับการไม่ปฏิบัติตาม “ซิด” ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้ ความเจริญทางด้านวิทยาการแขนงต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดผลผลิตในรูปลักษณะต่าง ๆ ที่ทันสมัยและสามารถใช้งานได้ภายในระยะเวลาอันจำกัด สิ่งของหรืออุปกรณ์พื้นบ้านต่าง ๆ จึงลดความนิยมลง ดังเช่น การหุงข้าวแต่เดิมใช้หม้อดิน ปัจจุบันใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้า การต้มน้ำพริก แต่เดิมใช้ครก ปัจจุบันใช้เครื่องบดอาหาร ฯลฯ ดังนั้น จึงทำให้ “ซิด” ที่กล่าวถึงสิ่งของหรืออุปกรณ์พื้นบ้านซึ่งมีผลผลิตที่ทันสมัยมาแทนที่ได้ถูกลืมเลือนไป

๔. การย้ายภูมิลำเนา การย้ายถิ่นที่อยู่ไม่จำเป็นว่าการย้ายแบบถาวรหรือย้ายแบบชั่วคราว เพื่อไปศึกษาต่อ ไปประกอบอาชีพ ตลอดทั้งการย้ายติดตามครอบครัว ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวไทยยongจำเป็นต้องละเลยการปฏิบัติตาม “ซิด” แทบทั้งสิ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากชาวไทยยongที่ย้ายภูมิลำเนา จะต้องปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติตาม “ซิด” เช่น “ห้ามสระผมตอนกลางคืน หากสระผมตอนกลางคืนจะถือว่าซิด” “ห้ามซักผ้าตอนกลางคืน หากซักผ้าตอนกลางคืนจะถือว่าซิด” ในลักษณะเช่นนี้ ผู้ที่อยู่ในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองหลวง ไม่อาจจะปฏิบัติตามได้ เนื่องจากกิจวัตรประจำวันของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงจะมีเงื่อนโซอยู่ที่เวลา ทุกคนต้องตื่นแต่เช้าเพื่อใช้เวลามากพอสมควรในการเดินทางไปเรียนหรือทำงานและต้องเรียนหรือทำงานตลอดทั้งวัน เมื่อโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษานั้น ๆ เลิกหรืองานเลิกก็ต้องใช้เวลาในการเดินทางกลับไปยังที่พัก กว่าที่จะถึงที่พักก็เป็นเวลาใกล้ค่ำหรือมือค่ำแล้ว การสระผมหรือการซักผ้า จึงจำเป็นต้องกระทำในเวลากลางคืน เป็นต้น

การที่ “ซิด” อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยยongได้ถูกลดบทบาทลงหรือถูกลืมเลือนไป เนื่องจากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายที่วัฒนธรรมอันมีค่าอีกประเภทหนึ่งของชาวไทยยongจะต้องสูญสิ้นไปพร้อมกับพลังของกลุ่มชนชุดสุดท้าย ซึ่งก็คือวิทยากรกลุ่มอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไปที่ได้พยายามธำรงรักษาวัฒนธรรมนี้ไว้ด้วยความภาคภูมิใจ อย่างไรก็ตาม มรดกทางวัฒนธรรมประเภทนี้อาจจะดำรงอยู่ได้ หากเยาวชนไทยยongให้ความสนใจและพร้อมใจที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนี้ไว้เพื่อให้เป็นแบบแผนแห่งพฤติกรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยยongสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “ซิด” ของชาวไทยยองที่อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอแม่ทา และอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทำให้ทราบว่า “ซิด” เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์และศึกษา แต่เนื่องจากการศึกษาคั้งนี้มีขอบเขตอันจำกัด ซึ่งได้ศึกษาเพียงเฉพาะ “ซิด” อันเป็นแนวปฏิบัติและข้อห้ามเฉพาะของชาวไทยยองที่จังหวัดลำพูนเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจและควรจะศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับกลุ่มชนและข้อห้ามหรือแนวปฏิบัติ (ซึ่งจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น) ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเปรียบเทียบ “ซิด” ของชาวไทยยองกับ “ซิด” ของชาวล้านนาในด้านเนื้อหาเพื่อศึกษาและหาสาเหตุความเหมือนและความแตกต่างของ “ซิด” ของทั้งสองกลุ่มชน
๒. ศึกษาเปรียบเทียบและหรือวิเคราะห์เจตนาของข้อห้ามหรือแนวปฏิบัติของท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปคือ “ซิด” ของภาคเหนือ “ชะล้า” ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) “ข้อห้าม” ของภาคกลาง และ “ต้องห้าม” ของภาคใต้
๓. ศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น ปริศนาคำทาย อาหาร ความเชื่อ การรักษาโรค ฯลฯ ของชาวไทยยอง เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ